

FORMULARZ KWERENDY INSTYTUCJI MUZEALNYCH

Projekt „Muzea w polskiej kulturze pamięci (do 1918 r.): wczesne instytucje muzealne wobec muzeologii cyfrowej”

finansowany ze środków Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego
w Ramach Narodowego Programu Rozwoju Humanistyki 2015.

INFORMACJE OGÓLNE:

Lokalizacja: Miejscowość/ Region / Kraj

Ostrołęka, Kurpie, Królestwo Polskie

Tytuł/pełna nazwa instytucji:

Muzeum Puszczy Kurpiowskiej PTK/Muzeum Puszczańskie/ Muzeum Kurpiów

Typ instytucji: muzeum publiczne, zbiory muzealne instytucji lub organizacji (biblioteka, towarzystwo naukowe), kolekcja prywatna

zbiory muzealne Oddziału PTK w Ostrołęce

Opis instytucji/skrócony (wg wzoru: typ instytucji, charakter zbiorów):

Muzeum Puszczy Kurpiowskiej zostało założone w 1912 r., w ramach działającego od tego samego roku Oddziału Ostrołęckiego Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego. Zbiory zostały podzielone tematycznie na: etnograficzne, przedhistoryczne, przyrodnicze, historyczne (m.in. bitwy pod Ostrołęką 1831) i numizmatyczne. Na temat działalności muzeum zachowało się niewiele informacji. Najprawdopodobniej zbiory z muzeum zostały zniszczone w czasie I wojny światowej.

Zbiory prezentowane były w pomieszczeniu w mieszkaniu prywatnym W. [Franciszka?] Malinowskiego w Ostrołęce. Kustoszem zbiorów został Piotr Szymański (?-?). W 1913 roku w ramach Oddziału utworzona została Komisja Muzealna, w której skład weszli członkowie towarzystwa, pełniący jednocześnie funkcję opiekunów poszczególnych działów w muzeum. Przy muzeum działa także biblioteka. Głównym źródłem zbiorów, które w ciągu trzech lat działalności osiągnęły ponad 1 500 okazów, były dary. Do najważniejszych należał przekaz Adama Chętnika (1885-1967).

Na podstawie sprawozdań i relacji można stwierdzić, że nie miało ono narzuconej specjalizacji, jednak w zbiorach dominowały okazy etnograficzne, związane z kulturą materialną Kurpiów, co było inspiracją dla nazwy instytucji. Wybuch I wojny światowej najprawdopodobniej zahamował rozwój placówki. Kolejne muzeum w Ostrołęce zostało powołane dopiero w 1975 roku. Placówka ta nie nawiązywała do tradycji Muzeum Puszczańskiego. W 1998 roku, wraz ze zmianą organizacyjną muzeum zmieniło nazwę na Muzeum Kultury Kurpiowskiej.

Daty działalności / zakres czasowy:

1912 – powstanie oddziału Ostrołęckiego PTK i zbiorów muzealnych

1913 – powołanie komisji muzealnej Oddziału PTK

1913 – przekazanie części kolekcji etnograficznej Adama Chętnika do zbiorów Muzeum

1914-01-18 utworzenie Sekcji Muzealnej oddziału Ostrołęckiego PTK

1915 – zniszczenie Ostrołęki w czasie działań wojennych przez wojsko rosyjskie
1915 – zniszczenie zbiorów muzeum zabezpieczonych w majątku Susk

Dostępność

Typ relacji instytucji wobec pamięci

Rodzaj pamięci

lokalna o charakterze krajoznawczym

Obszar pamięci/ nośnik pamięci/ rodzaj zbiorów

zbiory etnograficzne dotyczące miejscowego ludu, fotografie, szkice, pamiątki historyczne, zabytki sztuki, numizmaty, okazy flory i fauny, archeologiczne.

DANE INSTYTUCJI :

	OBECNIE	DAWNIEJ
ADRES / SIEDZIBA DANE ADMINISTRACYJNE – województwo/powiat/gmina/ulica/ nr działki, zmiany siedzib (daty); REGION HISTORYCZNY	(powołane do istnienia w grudniu 1975 r. jako Muzeum Okręgowe) Muzeum Kultury Kurpiowskiej Pl. gen. Józefa Bema 8 07-410 Ostrołęka	siedziba Oddziału dom W. Malinowskiego (Rocznik PTK 1912, s. 149) 1912: dom W. Malinowskiego, Ostrołęka 1915: majątek Susk p. Ostrołęka
DANE KONTAKTOWE TELEFON / EMAIL/ WWW	tel.: 29 764 54 43 muzeum.ostroleka.pl	brak danych
GODZINY OTWARCIA	wt. i czw.: 10.00 - 16.00 śr. i pt: 10.00 - 18.00 sob. i niedz.: 10.00 - 14.00	brak danych
DYREKTORZY	Maria Samsel	Piotr Szymański - kustosz
ZARZĄDCA	Samorząd Województwa Mazowieckiego	Oddział Ostrołęcki PTK
Budynek muzealny (przekształcenia/nowo wybudowany/zaadoptowa- ny)		mieszkanie prywatne

INFORMACJE HISTORYCZNE:

Zmiany w nazwach:

Muzeum Kurpiów / Muzeum Okręgowe / Muzeum Kultury Kurpiowskiej

Misja muzeum/ założenia kolekcjonerskie/ cele działalności

Zebrać wszelkie okazy i unikaty dotyczące głównie życia Kurpiów, zwanych inaczej Kurpiakami

Zakres terytorialny (zawarty w misji muzeum)

Puszcza Kurpiowska Puszcza Zielona i Biała;

Założyciele/ właściciele: osoby lub instytucje (podstawowe dane biograficzne lub krótka charakterystyka)

Oddział PTK w Ostrołęce;

Pracownicy: opiekunowie, dyrektorzy, kustosze, muzeolodzy (podstawowe dane biograficzne, ważniejsze osiągnięcia)

1913 - Komisja muzealna PTK: Dyonizy Majewski, Radosław Krajewski, Maryla Świącińska, Piotr Szymański.

Piotr Szymański (?-?) – urzędnik skarbowy, kustosz muzeum od 1912, od 1913 roku pełnił ponadto funkcję kierownika działu etnograficznego, przedhistorycznego oraz obserwator stacji meteorologicznej;

Dionizy Majewski (?-1920) – nauczyciel, działacz społeczny i kulturalny, zamieszkały w Ostrołęce od 1912; od 1913 roku kierownik działu przyrodniczego

Radosław Krajewski (?-?) – od 1913 roku kierownik działu historycznego i numizmatycznego

Maryla Świącińska (?-?) – kierowniczka biblioteki oddziału

Organizacje związane z muzeum oraz działające przy muzeum (krótka charakterystyka, najważniejsze postaci, historia, datowanie)

Oddział ostrołęcki PTK – założony w 1912, zarząd: Franciszek Malinowski, ks. Teodor Mateuszczyk, Jan Mościcki, Antoni Jakubowski; od 1913 prezesem Maria Scheur; w 1913 stworzono komisję muzealną w składzie: Dionizy Majewski, Radosław Krajewski, Maryla Świącińska, Piotr Szymański. działalność oddziału została zahamowana przez działania wojenne, a po 1917 roku całkowicie Oddział został całkowicie rozwiązany.

Kalendarium (historia instytucji)

Muzeum Puszczańskie, zwane także Muzeum Kurpiowskim zostało założone w 1912 r., w ramach działalności założonego w tym samym roku Oddziału Ostrołęckiego Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego. Siedzibą muzeum stało się pomieszczenie [?] w mieszkaniu prywatnym, użyczonym przez jednego z założycieli Oddziału i darczyńcy muzeum W. [Franciszka?] Malinowskiego w Ostrołęce. W 1913 r. w ramach Oddziału utworzona została Komisja Muzealna, w której skład weszli członkowie towarzystwa: powołany w 1912 r. na stanowisko kustosza zbiorów Piotr Szymański, urzędnik skarbowy, a także Maryla Świącińska, Dionizy Majewski i Radosław Krajewski, którzy pełnili funkcję opiekunów poszczególnych działów w muzeum. Były to zbiory etnograficzne, przedhistoryczne, przyrodnicze, historyczne i numizmatyczne. Przy muzeum działa także biblioteka. Jednym z najważniejszych przekazów do muzeum stał się dar Adama Chętnika, który w 1913 r. przywiózł do muzeum część zgromadzonej przez siebie kolekcji, obejmującej okazy archeologiczne, etnograficzne i numizmaty (330 okazów).

Na temat działalności muzeum zachowało się niewiele informacji. Na podstawie sprawozdań i relacji można stwierdzić, że nie miało ono narzuconej specjalizacji, jednak w zbiorach dominowały okazy etnograficzne, związane z kulturą materialną Kurpiów, co było inspiracją

dla nazwy instytucji. Zbiory podzielone zostały na kilka działów – etnograficzny, przedhistoryczny, przyrodniczy, historyczny i numizmatyczny. Najwięcej okazów znajdowało się w pierwszym z działów. Wybuch wojny zahamował rozwój placówki. W latach 1912-1913 była ona udostępniona dla zwiedzających (przypuszczalnie). Najprawdopodobniej wszystkie okazy muzealne trafiły do zbiorów jako dary. Głównymi ofiarodawcami byli członkowie Oddziału Ostrołęckiego Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego, ale także mieszkańcy Ostrołęki i okolicznych miejscowości.

Wg Adama Chętnika w 1915 r. zbiory z muzeum w Ostrołęce zostały wywiezione do majątku Susk, gdzie spłonęły, prawdopodobnie w tym samym roku, w wyniku działań wojennych (zniszczeń dokonanych przez wycofujące się wojsko rosyjskie). O ewakuacji zbiorów nie poinformowano wszystkich członków towarzystwa, o czym świadczy sprawozdanie Oddziału Ostrołęckiego z 1917 r., gdzie odnotowano jedynie domniemaną informację o zniszczeniu zbiorów. Najprawdopodobniej działalność oddziału została zakończona ok. 1917-1918 r. Nie powrócono także do inicjatywy założenia muzeum w mieście.

Kolejne muzeum w Ostrołęce zostało powołane dopiero w 1975 roku, co przypieczętowało wcześniejsze starania podejmowane w celu stworzenia muzeum w Ostrołęce. Ważnym argumentem za powstaniem tej instytucji był nowy podział administracyjny kraju i nadanie miastu rangi stolicy województwa. Placówka ta nie nawiązywała do tradycji Muzeum Puszczańskiego. W 1998 roku, wraz ze zmianą organizacyjną muzeum zmieniło nazwę na Muzeum Kultury Kurpiowskiej.

ZBIORY

Charakterystyka zbiorów (wraz z danymi ilościowymi)

1912: początki zbiorów - 579 okazów

1913: przybyło 255 fotografii, 2 obrazy, 40 okazów geologicznych, 63 mineralogicznych, 3 florystycznych, 8 faunistycznych, 4 archeologicznych, 211 etnograficznych, 45 pamiątek historycznych, 36 zabytków sztuki, 617 numizmatów. Ogółem 1054.

Biblioteka: przybyło 50 dzieł, 8 czasopism, 7 map,

1914: 211 z dziedziny etnografii; 27 fotografii i szkiców; 81 pamiątek historycznych i zabytków sztuki; 617 numizmatów ; 63 z dziedziny geologii i mineralogii ; 11 florystyki i faunistyki; 4 archeologii. Najbardziej interesujący dział stanowiła wówczas etnografia miejscowego ludu.

Muzeum dość wcześnie zdołało zgromadzić okazy dawnych ubiorów kurpiowskich, sprzętów i wyrobów sztuki ludowej. W zbiorach znajdowały się: „czołko” , to znaczy strój na głowę dziewczyny, używany w chwilach bardziej uroczystych, „kurpie” - obuwie z łyka lipowego, chodaki drewniane, gorsety, spodnie i koszule samodziałowe, fartuchy, dawny kapelusz męski; papierośnice, fajki, wielkie paciorki z bursztynu nanizane na sznury, służące do stroju kobiecego; dawne kurpiowskie torby myśliwskie, trąby pasterskie, tzw. „ligawki”, posochy rżnięte w przeróżne ornamenty, używane do podpierania się przy chodzeniu. Ze sprzętów domowych znalazły się w zbiorach: sawne widły, kijanki, solnice, żarna, tłuczki do soli, misy z drewna lipowego i dzbany plecione tak gęsto i szczelnie z korzeni, że piwo w nich podawano. Ponadto zgromadzono liczne pisanki wielkanocne, tabakierki z narośli brzoźowych, przeróżne wyroby z drewna, świątki a zwłaszcza zasługujące na uwagę najróżniejsze wycinanki z papieru, ilustrujące sceny z życia Kurpiów. Z biegiem czasu zbiory

wzbogaciły się o starodawną sochę kurpiowską, barć, zimowy strój kobiety (w owym czasie już nie noszony), przyrząd do dekatyzacji samodziałów, „tok” do przechowywania zboża.

Pamiętki bitwy pod Ostrołką w 1831 r. (bagnety, szable, pałasze, kule armatnie, kartacze, dokumenty wojskowe i portrety wodzów oraz obrazy i inne realia). Nagromadzono też sporo dokumentów, miedziorytów i rozmaitych akt ze Świadectwami szkolnymi z pocz. XIX włącznie. Muzeum posiadało też ryngrafy, monety i bilety skarbowe, czasopisma krajowe i emigracyjne, eksponaty archeologiczne i geologiczne (urny, łyżki z brązu, groty, noże, skrobaczki, krzemienie). Wszystko to uzupełniane było okazami przyrody żywej i martwej, a więc minerałami, skamielinami, bursztynem, preparatami: zakonserwowane w spirytusie węże, rogi jelenie i łosie, itp.

W zbiorach znajdowały się również: monety chińskie, perskie, tureckie, pelerynę japońską, znak członka akademii umiejętności w Paryżu z czasów Ludwika XV i in.

Zbiory etnograficzne: okazy dawnych strojów kurpiowskich, zanikające na skutek importu materiałów z Austrii i Prus (m.in. „czołko”, „kurpie, chodaki drewniane, gorsety, spodnie samodziałowe, koszule, fartuchy, dawny kapelusz męski, papierosnice, fajki, paciorki z bursztynu, torby myśliwskie, trąby pastusze tzw. „ligawki”, posochy, fotografie dawnych strojów; sprzęty domowe: widły, krajanki, stolnice, Żarna tłuczki do soli, misy i dzbany z drzewa lipowego i korzeni, pisanki wielkanocne, tabakiery, wyroby drewniane (figurki świętych), wycinanki papierowe, barć, model chaty kurpiowskiej, tok do przechowywania zboża;

Zabytki historyczne związane z bitwą od Ostrołką w 1831: bagnety, szable, pałasze, kule armatnie, kartacze, dokumenty wojskowe, portrety wodzów, obrazy i pamiętki ilustrujące bitwę;

Zbiory historyczne i artystyczne: dokumenty z podpisem ks. Józefa Poniatowskiego, miedzioryty z czasów napoleońskich, Świadectwa szkolne z XIX w., szkaplerz Średniowieczny, materiały tkane srebrem; monety srebrne i złote od XV w., bilety skarbowe, roczniki gazet z pocz. XIX w., portrety hetmanów, „typy warszawskie” Piwarskiego, widoki Krakowa (Kossaka i Tondosa z 1886);

Okazy archeologiczne: toporki rogowe, skorupy naczyń glinianych i urn z miejscowości Cieczotki p. Ostrołką, łyżki z brązu, groty, noże, skrobaczki z krzemienia;

Okazy przyrodnicze: minerały, skamieniałe drzewo, kawały bursztynu, zakonserwowane w spirytusie węże, rogi jelenie i łosie;

Zabytki spoza kraju: monety chińskie, perskie, tureckie, peleryna japońska, oznakowanie członka akademii umiejętności z czasów Ludwika XV (jeton de présence)

Obiekty szczególne (o szczególnym znaczeniu symbolicznym, ważne dla nauki lub sztuki, komentowane, słynne)

dział etnograficzny zawierający zbiór przedmiotów

Strategia pozyskiwania zbiorów

Dary;

Darczyńcy/Fundatorzy/Sprzedawcy (imiona i nazwiska, charakterystyka przekazanych darów/sprzedanych eksponatów; data)

darowizna -

1913: Adam Chętnik (330 szt., wg J. Bujaka 350 okazów): rogi i szczątki kopalne zwierząt, rzeźby ludowe, tabakierki, rogi do prochu, dawne monety, przedmioty archeologii przedhistorycznej, zabawki, itp.; "cały szereg okazów" z kolekcji Aleksego Zaporina ("Ziemia" 1913, nr 40, s. 659)

Piotr Szymański, Franciszek Malinowski (zdjęcia puszczy, gabloty, użyczenie lokalu), z Ostrołęki: Maria Scheur, Marian Przeclawski z żoną, inż. A. Zaporyn, Waleria Dowmuntowa, Władysław Chynowski, Maryla Święcińska, Feliksa Łaszczyńska, Irena Mączewska; z Myszyńca: Władysław Teplicki, Piotr Załęski, ks. Szczepkowski; Władysław Glinka z Suska, Antoni Glinka ze Szczawina, dr Józef Psarski z Kaczyn, ks. Michał Turowski z Kadzidła, Stanisław Zieleński z Dylewa, Bolesław Barczewski z Olkusza, inż. Stanisław Strzeszewski z Dąbrowy, Marian Kłyczyński z Białobrzega, Władysław Szwarc z Wąsewa, Michał Brokenhagen z Gucina, Antoni Zwierzyński z Warszawy;

Ekspedycje naukowe organizowane przez muzeum

brak danych

Transfery zbiorów: data, okoliczności, zakres, ostateczna lokalizacja

1915 – przewiezienie zbiorów do majątku Susk w celu zabezpieczenia przed zniszczeniem

WYSTAWY I DZIAŁALNOŚĆ POPULARYZATORSKA:

Wystawy stałe

W lokalu muzeum zbiory przechowywane były najprawdopodobniej w gablotach;

Wystawy czasowe

brak danych

Katalogi zbiorów i wystaw oraz przewodniki

Inwentarz okazów przekazanych przez Adama Chętnika znajdował się w 1934 w archiwaliach darczyńcy; Na temat inwentarza muzeum brak danych

Inne publikacje (wydawane przez instytucję)

brak danych

Współpraca instytucjonalna (muzea, uczelnie, towarzystwa, administracja itd.)

brak danych

Zasięg działalności (informacje o miejscu pochodzenia zwiedzających, komentatorów, autorów relacji itd.)

brak danych

Zwiedzający (charakterystyka statystyczna, ważniejsze osobistości)

1913 zbiory zwiedziło 144 osoby.

ŹRÓDŁA:

Bibliografia

Oddział Ostrołęcki, Rocznik P.T.K: 1912, r. 6, s. 149-151;
Oddział Ostrołęcki, Rocznik P.T.K: 1913, r. 7, s. 104-106;
Oddział Ostrołęcki, Polskie Towarzystwo Krajoznawcze. Sprawozdanie za rok 1917, s. 26;
Z Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego, Ziemia: 1914, nr 11, s. 175-176
Z Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego, Ziemia, 1914, nr 19, s. 301-302
Bauch Jacek, Muzeum Kultury Kurpiowskiej w Ostrołęce [w:] Podlasie - pogranicze kultur, red. nauk. Krzysztof Łukawski, Pułtusk: Akademia Humanistyczna im. A. Gieysztora, 2015, s. 35-41
Bujak Jan, Muzealnictwo etnograficzne w Polsce (do roku 1939), Kraków : UJ : Państw. Wydaw. Naukowe 1975, s. 101
Chętnik Adam, Muzeum w Nowogrodzie: wspomnienia, plany, wysiłki, refleksje na 25-lecie zapoczątkowania zbiorów nowogrodzkich 1909-1934, Nowogród 1934
Kielak Bernard, Dzieje muzealnictwa i kolekcjonerstwa na terenach województwa ostrołęckiego: (koniec XVIII w-1939), Ostrołęka 1987
Kielak Bernard, Działalność muzeum okręgowego w ostrołęce w ochronie kurpiowskiej sztuki ludowej, Zeszyty Naukowe Ostrołęckiego Towarzystwa Naukowego, 1990, t. 4, 130-140
Kielak Bernard, Tradycje muzealnictwa regionalnego na Mazowszu, Kultura Ludowa Mazowsza i Podlasia. T. 1, (1996), s. 183-192
Krajewski Radosław, Muzeum Puszczańskie w Ostrołęce, Wspólna Praca: pismo poświęcone sprawom ziemi łomżyńskiej, 1914, nr 5, s. 77-79
Nowicka J., Muzealnictwo Ostrołęckie – retrospektywa i perspektywa, [w:] Muzeum Okręgowe w Ostrołęce 1975-1985: szkice informacyjne, varia, ilustracje, red. Woźniak Wojciech, Ostrołęka: Muzeum Okręgowe, 1986
Parzych Czesław, Ostrołęczanie okresu II Rzeczypospolitej, Zeszyty Naukowe Ostrołęckiego Towarzystwa Naukowego, 1989, t. 3, 1s. 70-84
Samsel Maria, Rola Muzeum Okręgowego w Ostrołęce w podtrzymywaniu tożsamości regionalnej Kurpiów, „Przegląd Regionalny” 1999, nr 1/2, s. 209-217
Treter Mieczysław, Muzea współczesne: studjum muzeologiczne : początki, rodzaje, istota i organizacja muzeów, publiczne zbiory muzealne w Polsce i przyszły ich rozwój, 1917, s. 45
B. Kielak, Działalność muzealnicza Adama Chętnika, “Zeszyty Naukowe OTN” 1993, z. 7, s. 26-33.

Archiwa / zespoły archiwalne / źródła / inwentarze / księgi gości

brak danych

Zasoby ikonograficzne (opis, lokalizacja)

brak danych

Ciekawe cytaty

„Oddział ten został zupełnie rozbity, miasto zamienione w kupę gruzów i zgliszcz. Tak dobrze zapowiadające się muzeum zostało spakowane i podobno wywiezione, ale nie wiadomo dobrze przez kogo i dokąd”, Sprawozdanie PTk, 1917, s. 26

UWAGI:

--

OPRACOWANIE:

Autor opracowania:

Małgorzata Wawrzak, Aldona Tołysz

Data sporządzenia karty:

2018-05-15

Wyjazdy studyjne w celu wykonania karty, daty:

--

METADANE* (wypełnia redaktor/moderator portalu)

TYTUŁ (Miejscowość-nazwa instytucji)	Ostrołęka, Muzeum Puszczańskie
LOKALIZACJA GPS	
KLASYFIKACJE	
DATA UTWORZENIA	
AUTOR WPISU/REDAKTOR/KOREKTOR	
RELACJE	Muzeum Kurpiowskie Adam Chętnik Polskie Towarzystwo Krajoznawcze
TAGI	
SYGNATURA	
PRAWA / LICENCJE	